

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ Й ОПІКИ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В ГАЛИЧИНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД XX ст.

У статті висвітлюється діяльність українських громадських товариств у сфері соціального захисту й опіки дітей і молоді в Галичині в міжвоєнний період XX ст. Автор аналізує офіційні урядові документи, визначає фактори, що впливали на роботу цих товариств.

Ключові слова: Галичина, молодь, соціальний захист, опіка.

Трансформація сучасного суспільства пов'язана з глибокою кризою, яка відобразилася не тільки на матеріальному благополуччі, а й на моральному здоров'ї сім'ї. Як результат – основна кількість дітей-сиріт, що перебувають під опікою й піклуванням держави, мають живих батьків і відносяться до категорії соціальних сиріт. Їх невпинне збільшення в останні десятиріччя привело до розгалуження мережі й створення нових типів державних і недержавних закладів опіки й піклування, однак проблема залишається й досі не розв'язаною – вулиці великих міст переповнені безпритульними й бездоглядними дітьми. Так, на початку XXI ст. в Україні понад 600 тисяч дітей не мали опікунства, близько півмільйона підлітків ніде не вчилися й не працювали [1, с.7]. Такі реалії сучасної української дійсності, зумовлені низкою соціально-економічних, політичних і культурних чинників, викликали потребу звернення до науково-історичної та педагогічної спадщини й практичного досвіду у сфері суспільної опіки та соціального захисту дітей і молоді, активізували увагу українських учених (істориків, педагогів, психологів та ін.) до порушеної проблеми.

Історичні аспекти питання суспільної опіки дітей і молоді представлені в науковому здобутку С.Бадори, О.Вацеби, Т.Завгородньої, І.Комар, Б.Савчука, Р.Романишин, Б.Ступарика, Б.Трофим'яка, Л.Шологон.

Мета статті – висвітлити діяльність українських громадських товариств у сфері соціального захисту й опіки дітей і молоді в Галичині в міжвоєнний період XX ст.

Зауважимо, що суспільна опіка дітей та їхній соціальний захист в умовах поверсальської Польщі, до складу якої в 1923 р. офіційно була включена Східна Галичина, регламентувалися відповідними нормативно-правовими документами, що виступали суттєвою основою для організації інституцій суспільної опіки (жодна з громадських організацій краю за тієї доби не могла розгорнути свою діяльність самовільно, без дозволу на це відповідних адміністративних органів). Серед початкових законодавчих актів, які забезпечували розвиток суспільної опіки та соціального захисту, виокремимо декрет про утворення Міністерства громадського здоров'я, суспільної опіки та охорони праці [2, с.21]. Утім охопити всі сфери в цій царині воно не змогло, тому вже 30 листопада 1918 р. інший урядовий циркуляр повідомляв про створення на його базі двох міністерств – громадського здоров'я та суспільної опіки і праці [2, с.84]. 1919 р. обов'язки Міністерства праці та суспільної опіки знову були розмежовані, а спеціальне розпорядження від 9 грудня того ж року остаточно закріпило за ним назву Міністерство громадського здоров'я, при якому було створено департамент опіки над дітьми та молоддю [3, с.1]. Власне, він і займався виданням інструкцій і розпоряджень, що регламентували діяльність опікунських закладів, які діяли в краї. Департамент, окрім іншого, розробив “Проект статуту про фахову опіку”, що окреслював діяльність товариств опіки над дітьми та молоддю, відповідних закладів тощо [4, с.3–7]. Для нашого дослідження важливим є й інший документ – розпорядження міністра суспільної опіки від 19 лютого 1920 р. щодо створення служби опікунської допомоги дітям, що ставила за мету опіку над бездомними дітьми та розміщення їх в опікунсько-виховних закладах [5,

с.23]. Основний документ Польщі, її Конституція, закріпив право дитини на державне піклування.

Важливим кроком Міністерства праці та суспільної опіки у сфері соціального захисту дітей став ухвалений від 23 серпня 1923 року Закон “Про опіку над дітьми і молоддю”, який регламентував “опіку над немовлятами, дітьми та молоддю, особливо над сиротами та напівсиротами, занедбаними, а також тими, що потрапили під згубний вплив середовища” [6, с.726]. Задля максимального забезпечення опікою всіх категорій дітей, передбачених Законом, планували залучити до цієї справи органи місцевого самоврядування.

Отже, актуалізовані державні документи Польщі дають підстави для висновку про визнання в урядових колах потреби контролю в справі охорони й соціального захисту дітей, яка стала обов’язком держави й була доручена окремій державній структурі – Міністерству праці та суспільної опіки. Вищенаведене підтверджує прагнення Польщі впливати на опіку дітей і молоді, утім, як засвідчують архівні та інші джерела і як побачимо далі, цей вплив стосувався допомоги радше польським дітям, а українські сироти й надалі обмежувалися в основному допомогою українських добровільних громадських організацій, релігійних товариств та інституцій, які створювалися завдяки високій національній свідомості української інтелігенції та духовенства.

Українська громадськість краю глибоко усвідомлювала проблеми соціального захисту й опіки української дитини. Уперше виразно ці питання були окреслені на Другому конгресі міжнародної допомоги дітям (Женева, 1921), у якому взяли участь 162 делегати, які представляли уряди, товариства охорони дітей та опіки над молоддю численних європейських країн (навіть Китаю), а також американський та австрійський континенти.

Однак уже після закінчення Першої світової війни українська людність Галичини активно включилася в діяльність щодо соціального захисту дітей. Ідеться, насамперед, про опіку над жертвами війни. Аналіз матеріалів Центрального державного історичного архіву України у Львові уможливорює висновок про високу активність громадськості краю в розгортанні соціальної опіки. Так, ще в січні 1916 р. при всіх трьох єпархіях краю було створено “Український Єпархіальний комітет опіки над воєнними сиротами”. Станом на 1920 р. під його егідою діяло 18 захистів (Львів, Перемишльський повіт, Станіславське воєводство) [7, с.57; 10].

Повоєнне лихоліття та польський терор актуалізували цю проблему. Саме для цього після відступу уряду ЗУНР і Галицької армії в грудні 1918 р. у Львові був створений “Український горожанський комітет” (УГК), організаторами та керівниками якого виступили знані діячі С.Федак (голова), Л.Ганкевич, о. Л.Куницький, М.Панчишин, О.Шепарович та ін. Ця позапартійна громадська інституція, що також висувала широкі соціальні й освітні завдання [8, арк.1–3], протягом трьох років фактично була єдиною легальною презентацією галицького українства в умовах польського окупаційного режиму [9, с.77]. Створення крайової структури “Українського горожанського комітету” відбувалося в умовах напружених переговорів із владою.

Протягом року вдалося відкрити 18 повітових і десятки місцевих відділень УГК. Зважаючи на постійну загрозу заборони львівського центрального УГК, у березні-травні 1920 р., щоб зберегти їхнє існування, до влади були подані заяви про затвердження статутів 46-ти “окружних горожанських комітетів” як самостійних товариств. Натомість після постійних утисків усі вони були остаточно ліквідовані в грудні того ж року. За таких обставин знищення УГК, яке вирішувало широке коло суспільних завдань, дало поштовх виникненню низки національних інституцій різного спрямування. Докладні звіти показують масштабну діяльність “Українського горожанського комітету” з надання допомоги українським інтернованим, полоненим, наддніпрянським емігрантам, голодуючому населенню та іншим категоріям потерпілих, у тому числі й дітям [11].

Підтримка інвалідів – живих символів боротьби за державність – мала не лише національно-патріотичне, але й антипольське підґрунтя. Певною мірою саме тому розв'язання не менш гострої проблеми щодо опіки над воєнними вдовами й сиротами не переросло в широкий громадський рух [9, с.79]. Свої витоки він бере від утворених заходами парламентаріїв на початку 1918 р. у Львові української й польської секцій напівдержавної інституції “Фонд вдів і сиріт”, що з’явився 1915 р. у Відні.

Після їх ліквідації за підтримкою УГК у квітні 1920 р. як окреме громадське об’єднання виник “Український фонд воєнних вдовиць і сиріт” (УФВВС) із кількома філіями в містах [12]. Утім він майже не проявив діяльності до відновлення заходами “Українського крайового товариства охорони дітей і опіки над молоддю” (УКТОДІ) в грудні 1929 р. (президенти І.Рудницький, з 1935 р. – Л.Глинка) [13]. Зареєстрованим у ньому впродовж 1930–1931 рр. близько 750 вдовам і сиротам вояків Галицької армії в наступні роки виділялося по 4,6–8,7 тис. зл. Хоч у важкому становищі продовжували перебувати тисячі українців такої категорії, це був важливий здобуток, оскільки державне забезпечення на них майже не поширювалось.

Обмеженість ресурсів й адміністративні перешкоди стримували намагання охопити опікою безпритульних дітей. Перший український притулок для них за сприянням Українського педагогічного товариства, “Просвіти” та інших громадських організацій виник ще в грудні 1915 р. у Львові. До закриття, на початку 1920 р., у ньому перебувало 220 сиріт війни [15, с.21–22].

Крім цього, для соціального захисту й опіки дітей існували й інші інституції. Так, наприклад, станом на 1920 р. у Львові діяли Українська бурса ремісничка і промислова (заснована в 1898 р.), де щорічно утримувалося кількадесят хлопців, переважно сиріт, за мінімальну оплату або безкоштовно, отримуючи моральну опіку й навчаючись на ремісників і торговців (до 1920 р. випущено близько 200 вихованців), а також “Українська захоронка” (заснована 1900 р. та утримувалася на пожертви), що здійснювала цілоденну опіку над дітьми 3–7 років, у ній перебувало пересічно 350–530 дітей; станом на 1920 р. тут були 151 хлопець і 159 дівчат, інші заклади. Велику роботу, зокрема, проводив Український Захист Сиріт у Львові (існував від 12 грудня 1915 р.), що ставив за мету повне утримання та виховання сиріт. У 1920 р. тут перебувало 200 дітей, працювало 60 сестер й обслуги [7, с.58].

Ширшу діяльність у сфері соціальної опіки та захисту дітей розгорнуло вже згадуване “Українське крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю”, організаторами й керівниками якого виступили відомі діячі Я.Пачовський, С.Федак, К.Малицька, М.Каратницький та ін. Після жовтневих установчих зборів 1917 р. лише 22 березня наступного року воно було затверджене намісництвом. УКТОДОМ охоплювало Львівське, Краківське, Станіславське й Тернопільське воєводства.

Статутна мета – організація різних форм опіки та виховання молоді, насамперед сиріт і вихідців із малозабезпечених сімей – наслідувала завдання схожої австрійської державної структури [16]. Хоч існував хибний погляд, нібито це товариство “дублює” УПТ, більшість громадськості правильно зрозуміла його дійсне покликання. Уже на 1921 р. виникло 30, а 1929 р. – 37 повітових філій УКТОДОМ з понад 2,5 тис. членів [17].

Діяльність товариства регламентували положення статуту, які чітко окреслювали шляхи досягнення мети УКТОДОМ, а саме:

– “ширити і розвивати ідею охорони дітей і опіки над молодістю як словом так і письмом, а з окрема щоденною і періодичною пресою, видаванням брошур, улаштуванням фахових курсів, конференцій, анкет, з’їздів, вистав, прогульок, концертів і всякого рода пописів;

– творити свої філії, місцеві кружки і інші свої організації для опіки і виховання дітей і молодіжки та пособляти матеріально і морально їх діяльності;

- творити і удержувати заведення для опіки і виховання дітей і молодіжи, захисти, бурси, захоронки, сирітські гнізда, фахові і іншого рода школи;
- організувати чинники, покликані до праці над опікою та вихованням сиріт і понеханих дітей та протиділати марнованню сил в такій діяльності;
- вести надзір в межах, законом означених, над заведеннями, основаними або підпомоганими Товариством, над органами Товариства і особами, які іменем Товариства ведуть опіку над дітьми і молодіжю;
- слідити за причинами та об'явами занедбання дітей і молодіжи, за успіхом способів примінення проти того, та вести статистику, потрібну для цілий Товариства;
- шукати за дітьми та молодіжю, яка потребує опіки;
- старатися добути фонди потрібні для здійснення своїх цілий;
- зноситися з центральними і іншими властями державними і самоуправними, як також з організаціями, які мають подібні ціли як Товариство в справах опіки, виховання і охорони дітей та молодіжи;
- вносити в таких самих справах петиції до законодатних кіл та до державних та самоуправних властей;
- звіщати впасти держави і самоуправ про надужиття і невідрадні відносини в області опіки над дітьми і молодіжю;
- брати участь у конференціях і конгресах, уладжуваних в справах опіки дітей і молодіжи” [16].

Як зазначала громадський діяч, письменниця й педагог Костянтина Малицька, завданням української громадськості краю стали “змагати у двох напрямках: забезпечення дітям і молоді “корисних умов фізичного і духового розвитку від найперших хвиль життя”; охорона людського українського матеріалу, щоби ні одна одиниця для нас не пропала...” [18, с.130].

Утім спроба організації гуртків товариства селами не дала наслідків. Найпліднішими стали перші п'ять років діяльності. Завдяки жертвам еміграції та галицького українства, особливо А.Шептицького, уже на 1923 р. фонди УКТОДОМ зросли до 586 тис. польських марок. До 1927 р. воно утримувало 10 сирітських притулків і п'ять “захоронок” (дитячих садків) для понад 600 дітей; дві “порадні матерів”, що безкоштовно чи за зниженими цінами проводили медичні огляди, щеплення, видавали ліки, харчі, білизну тощо, надавали лікарські поради (тут обслуговували 900 немовлят); десятки “американських кухонь” для безпритульних [19, с.127].

Найактивніше працювала львівська порадня під керівництвом С.Раковської та М.Рудницької, яка регулярно обстежувала 1–1,2 тис. немовлят. При ній діяли молочні станції, що видавали дітям щорічно понад п'ять тисяч літрів молока. Життєво необхідну діяльність здійснювала “Секція сирітських матерей”, котра мала 40 міських відділень та опікувалася п'ятьма тисячами українських дітей. Була налагоджена видавнича справа, великим тиражем випускалися книжки популярно-роз'яснювального характеру (“Порадник для матерей” О.Барвінського, “Про плекання немовлят” і под.). При порадні існувала спеціальна бібліотека. Проводилися “тижні дитини” та різні масові акції.

На пропозицію Міністерства праці товариство взяло на себе опіку над тисячами дітей українських репатріантів. Широку підтримку знаходили й інші влаштовані ним благодійницькі акції для бідних дітей.

Львівська філія “Українського крайового товариства охорони дітей і опіки над молоддю” теж піклувалася про дітвора, чії батьки або матері загинули на війні, у полоні чи були відсутні з причин війни або хворі внаслідок війни. Крім цього, вона утримувала порадню для матерів, яким безкоштовно надавалися санітарно-медичні поради для вагітних жінок і дітвори, білизна, одяг [21, с.139].

Проте наприкінці 20-х років влада стала обмежувати діяльність УКТОДОМ. З одинадцяти вцілілих притулків дітей почали переводити до державних закладів, а захо-

ронки товариства були змушені влитися в структуру “Рідної школи” й “Української захоронки”. У 30-х роках “Українське крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю” лише формально зберігало свою крайову структуру, бо більшість місцевих філій майже не діяли. Тоді праця обмежувалася організацією спільно з різними інституціями “тижнів дитини” та інших короткотривалих благодійницьких акцій [9, с.82].

Не вдалося також розвинути альтернативну державній українську громадську систему позашкільної опіки над дітьми. Діяльність у цьому напрямі намагалася розгорнути засноване 16 квітня 1905 р. “Товариство вакаційних осель” (ТВО). Наслідуючи досвід Данії та Швейцарії 60–80-х років, воно організовувало літнє оздоровлення незаможних міських дітей [20]. Фундаторами цієї інституції виступили церковне “Товариство пань під покровом Пречистої Діви” у Львові, що з нагоди свого 50-річного ювілею створило й передало йому фонд у 2 тис. кр., а також митрополит А.Шептицький, який подарував ТВО маєток у Милованому. Завдяки громадським пожертвам, а також крайовим субсидіям (по 400 кр.) за чотири роки бюджет “Товариства вакаційних осель” зріс до 5 тис. кр., але через непорозуміння з “Просвітою”, що не хотіла “спільно” володіти нерухомістю в Милованому, у передвоєнні роки так і не вдалося звести там постійної оселі. Після занепаду товариство відновилося в середині 20-х років. Протягом тридцятирічного головування О.Бачинської воно мало від 70 до 130 членів, переважно жінок.

За умов польської влади ТВО змогло розвинути працю лише з 1929 р., коли перейшло на засади самоокупності. Поступово його бюджет зріс до 17 тис. зл., а кількість дітей, що оздоровлювалася в оселях Коршева й Милованого, коливалася в межах 150–220, що було втричі більше, ніж у довоєнні роки. Розширенню праці постійно перешкоджала влада, закидаючи, що ця інституція є “зайвою”, бо в Польщі існує 750 таких осель для 125 тис. дітей. Проте серед них не було жодного українського закладу [22].

Вагомий внесок у практику соціальної опіки та захисту дітей зробило українське жіноцтво, що гуртувалося в “Союзи українок”, “Українській захоронці”, “Рідній школі” та інших товариствах. Власне, навіть стислий феміністичний дискурс суспільної опіки підтверджує, що цей напрям був першочерговим у діяльності цих організацій, зокрема, у царині опіки над “дітьми війни” на рідних теренах, а також і таборах інтернованих в Австрії; піклування про полонених та інтернованих воїнів-українців із російської армії в межах австро-угорської держави та відродженої Речі Посполитої; турботи про воїнів-українських січових стрільців. Цю сферу діяльності українського жіноцтва Галичини чітко окреслила дитяча письменниця й громадський діяч Іванна Блажкевич: це, насамперед, “поголовна опіка над людиною – від немовляти до найстарших літ, це велике поле праці... жінок”, згуртованих у жіночих товариствах [22, с.5].

Як справедливо зауважив дослідник західноукраїнського жіночого руху Борис Савчук, “жіноцтво відіграло провідну роль у розвитку дошкільного виховання – надзвичайно занедбаної сфери суспільного життя”, оскільки наприкінці 1930-х років “з 1660 закладів для 83 тис. дітей лише 183 знаходилися на “кресах”, 15 з них були українськими” [19, с.171; 14]. Створені заходами “Рідної школи”, “Української захоронки”, “Союзу українок” дошкільні установи для українських дітей забезпечували їм належний соціальний захист, педагогічну опіку, високий рівень національно-патріотичного виховання.

Таким чином, важливим чинником активізації суспільно-опікунської діяльності в Україні в добу її політичної й економічної трансформації, утвердження соціально-культурних орієнтирів є досвід цієї роботи, накопичений у минулому, зокрема, напрацювання українських громадських товариств, що діяли в Галичині за міжвоєнної доби минулого сторіччя. Аналіз актуалізованих джерел, а також законодавчих актів, урядових документів Польщі переконує в тому, що юридичною підставою для розгортання суспільної опіки та захисту всіх категорій населення, у тому числі й дітей і мо-

лоді, були відповідні закони та розпорядження чинної влади, з яких випливає, що ідея опіки та соціального захисту поступово виокремлюється як напрям державної діяльності. Утім, як засвідчила актуалізована джерельна база, офіційні заходи державних структур мали виразний пропольський характер, що, власне, і спонукало громадськість краю розгорнути широку суспільну опікунську діяльність. Естафету соціального захисту й опіки над дітьми підтримали “Український горожанський комітет”, “Український фонд воєнних вдовиць і сиріт” та інші аналогічні товариства й інституції, створені громадськими діячами, організованим українським жіноцтвом, духовенством; активно спричинилися до цієї діяльності “Українське крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю”, “Рідна школа”, “Просвіта” та ін.

1. Домаранський О. Правове забезпечення освіти / О. Домаранський // Освіта України. – № 40–41. – 2003. – 3 черв. – С. 7.
2. Dziennik praw państwa Polskiego. – Warszawa, 1918. – 284 s.
3. Листування з Міністерством громадського здоров'я про надання державних субсидій закладам опіки над дітьми в Україні // Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІА України у Львові). – Ф. 567, оп. 1, спр. 35. – 14 арк.
4. Проекти про організацію закладів опіки над дітьми і молоддю // ЦДІА України у Львові. – Ф. 567, оп. 1, спр. 36. – 24 арк.
5. Бадора С. Теорія і практика опікунства в Польщі : наукова монографія / С. Бадора. – Івано-Франківськ : Плай, 2000. – 252 с.
6. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej. – Warszawa, 1923. – № 92. – 726 s.
7. Ступарик Б. Розвиток системи опіки над дітьми в Україні / Б. Ступарик // Опіка над дітьми в добу трансформації суспільного устрою. – Івано-Франківськ ; Ужгород : Мистецька лінія, 2002. – С. 43–66.
8. Статути // ЦДІА України у Львові. – Ф. 462, оп. 1, спр. 1. – 41 арк.
9. Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина ХІХ ст. – кінець 30-х років ХХ ст.) / Б. Савчук. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 137 с.
10. Листування з Тимчасовим урядовим комітетом у Львові, Міністерством внутрішніх справ, дирекцією поліції про затвердження статуту та підготовку статутів окружних і місцевих комітетів // ЦДІА України у Львові. – Ф. 462, оп. 1, спр. 2, арк. 1–3; Розпорядження поліції у Львові про припинення діяльності комітету та листи з вимогами скасувати це розпорядження. 1921–1922 рр. // Там само. – Спр. 4, арк. 1–20; Звіт Українського горожанського комітету за місяці січень і лютий. – Львів, 1921. – С. 1–6; Громадський вісник. – 1922. – 7 берез.
11. Звіти та довідки про діяльність. 1919–1921 рр. // ЦДІА України у Львові. – Ф. 462, оп. 1, спр. 21. – 22 арк.; Звіт Українського горожанського комітету за місяці січень і лютий. – Львів, 1921. – 22 с.; Звіт Українського горожанського комітету за місяці май і червень. – Львів, 1921. – 23 с.
12. Батьківщина. – 1921. – 24 берез.
13. Діло. – 1930. – 1 січ.; Новий час. – 1932. – 16 жовт.
14. Діло. – 1931. – 8, 26 трав.; 1932. – 16 жовт., 26 листоп.; 1935. – 26 трав.
15. Українське Крайове Товариство Охорони Дітей і Опіки над Молодіжжю (Львів). Статут. – Львів : Українське Крайове Товариство Охорони Дітей і Опіки над Молодіжжю, 1923. – 15 с.; Статут Українського Крайового Товариства Охорони Дітей і Опіки над Молодіжжю // ЦДІА України у Львові. – Ф. 321, оп. 1, спр. 5. – 19 арк.
16. Протоколи загальних зборів Головної ради і відділу. 1920–1939 рр. // ЦДІА України у Львові. – Ф. 321, оп. 1, спр. 2, арк. 3–25; Звіт про діяльність. 1934–1937 // Там само. – Спр. 6, арк. 8–24; Діло. – 1928. – 11 червн.; 1929. – 9 червн.
17. Малицька К. Суспільна опіка над дітьми і молоддю / К. Малицька // Наша книга. Альманах “Жіночої Долі” на 1929 р. – Коломия, 1928. – С. 128–135.
18. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина ХІХ ст. – 1939 р.) / Б. Савчук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. – 279 с.
19. Звіт з діяльності Виділу “Товариства вакаційних осель” у Львові від основания, т. є. від року 1905 до 1909 включно. – Жовква : Печатня оо. Василіан, 1910. – С. 4–8, 13–15; Діло. – 1934. – 30 квіт.
20. Звіт з діяльності Виділу “Товариства вакаційних осель” у Львові від основания, т. є. від року 1905 до 1909 включно. – Жовква : Печатня оо. Василіан, 1910. – С. 12–15; Діло. – 1930. – 24 квіт.; 1933. – 2 лют.; 1934. – 30 квіт.; Рідна школа. – 1933. – Ч. 7. – С. 101.
21. Рідна школа. – 1934. – Ч. 8. – С. 138–140.
22. Блажкевичева І. Громадянсько-суспільні завдання Жіночих Громад / І. Блажкевичева // Жіночий Голос. – 1936. – Ч. 3. – С. 5.

In the article activity of Ukrainian public societies lights up in the field of social defence and watching over children and young people in Galichina in an intermilitary period in XX century. An author analyses official governmental records, determines factors which influenced to work of these societies.

Key words: Galichina, young people, social defence, guardianship.

УДК 94 (477):26/28
ББК 63.3 (4 Укр) 63

Ярослав Олексин

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті зроблено спробу з'ясування стану наукової розробки, характеристики першоджерел щодо всебічного дослідження державно-церковних відносин у незалежній Україні.

Ключові слова: державно-церковні відносини, церковні організації та об'єднання, пріоритети державної політики.

Значущість проблеми розвитку державно-церковних відносин в Україні полягає в необхідності достовірних знань про релігійну ситуацію як соціальне явище для державних структур, для всього суспільства з метою подолання упереджень, запобігання міжконфесійній нетерпимості, ворожнечі та релігійному екстремізму.

Актуальність теми зумовлена й тим, що після здобуття незалежності в Україні спостерігалось значне зростання церков, у яких задовольняють свої релігійні потреби мільйони громадян. Соціокультурний і політичний статус християнства в Україні змінився із часу розпаду СРСР. Завдяки прийняттю нового, демократичного законодавства про свободу совісті та релігійні організації, відсутність дискримінації та переслідувань з боку держави, відбулися суттєві зміни в розвитку традиційних конфесій, а також поява й організаційне оформлення нових для України течій. Розширився вплив протестантських релігійних організацій у суспільстві через активізацію їх діяльності в різних напрямках і соціальних сферах.

У той самий час серед значної частини суспільства поширені й залишаються доволі стійкими упередження, негативні стереотипи стосовно відмінних віросповідань, викликає тривогу не завжди толерантне втручання іноземних місіонерів у релігійну ситуацію в країні, а також зростає важливість співробітництва віруючих різних конфесій між собою, з державними та громадськими інституціями.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу стану й тенденцій розвитку державно-церковних відносин у незалежній Україні визначити шляхи подолання гострих суспільно-політичних проблем, що постали перед українським народом у перехідний період від одного до іншого типу суспільного устрою. Виходячи зі сформованої мети, основним завданням статті є з'ясування стану наукової розробки проблеми, характеристика джерел, що, на нашу думку, найбільш значущі для дослідження заявленої теми.

Позитивні зрушення в стосунках держави й церкви відбулися лише з проголошенням політики перебудови всередині 80-х років ХХ ст. Саме ці процеси сприяли ухваленню 1 жовтня 1990 року прогресивного як на той час Закону "Про свободу совісті і релігійні організації", який став підґрунтям для прийнятого згодом відповідного закону в Україні. Обидва законодавчі акти зафіксували принципові зрушення, що відбулися в суспільстві. Зокрема, ішлося про надання ширших прав і можливостей церковним організаціям у їх релігійній і світській діяльності.

Під впливом історичних змін, що сталися в 1991 році після проголошення незалежності України, відбуваються глибокі процеси переосмислення суспільної ролі релігійно-церковних установ. Нова політична реальність дала потужний поштовх для